

Volokhova I. S.

Odessa National Economic University

ESTIMATION OF EFFICIENCY OF FINANCING OF HEALTHCARE INSTITUTIONS IN UKRAINE

Summary

Methods of efficiency evaluation of financing of health care institutions are revealed in the article. The calculation of a number of indexes for every direction of work of medical establishments is given. The examples of calculation of the influence of various factors on the effective indexes of work of health care institutions are offered. The conducted evaluation of efficiency of health care institutions' financing will give a possibility of choice of optimum administrative decisions.

Key words: budgetary financing, health care, budgetary establishments, estimation of efficiency, budget expenditures.

УДК 336.71

Гасій О. В.

Полтавський університет економіки і торгівлі

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено особливості регіональної трансформації ролі Національного банку України. Запропоновано авторське бачення сучасної структури регіональної банківської системи в контексті викликів сьогодення. Надано пропозиції щодо вдосконалення інституційного розвитку регіональної банківської системи.

Ключові слова: банк, Національний банк України, регіональна банківська система, структура, трансформація.

Постановка проблеми. Сучасний стан вітчизняної економіки прямо залежить від функціонування банківської системи, особливо в розрізі адміністративно-територіальних одиниць. Переважно це відчутно в умовах явної асиметричності регіонального розвитку, коли відбувається нерівномірний перерозподіл фінансових ресурсів, нівелюється такий важливий їхній аспект розміщення як місце реєстрації банківської установи, наслідком чого стало відсутність процесів інвестування коштів в економічний розвиток регіону їх залучення. Тому питанням ефективного управління банківською системою в регіонах стало першочерговим, що передбачає переосмислення ролі взаємодії існуючих рівнів регіональної банківської системи в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій економічній літературі досить широко висвітлено окремі аспекти функціонування системи управління банківською системою України та її суб'єктів, зокрема в роботах О. Дзюблюка, В. Коваленка, І. Лютого, В. Міщенко, Т. Смолженка, В. Стельмаа, Л. Стрельбицької, М. Стрельбицького та інших. Регіональний аспект побудови банківської системи розглядали у своїх працях як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема: В. Коваль, О. Копилук, І. Нікуліна, В. Стойка, А. Медяник, М. Могильницька та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Серед розроблених наукових теорій найменш вивченими є процеси вдосконалення ієрархічної структури регіональної складової вітчизняної банківської системи, що є особливо важливим в умовах сучасних викликів та загроз.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження сучасних особливостей будови банківської системи в регіонах України та обґрунтування складових елементів кожного її рівня в їхній взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що регіональна банківська система формується історично і є сукупністю регіональних суб'єктів банківської діяльності, що взаємодіють між собою, постійно розвиваються, діють у межах територіально-адміністративної одиниці на законних підставах і неподільно пов'язані з її соціально-економічним розвитком. Регіональна банківська система, як і національна, характеризується специфічною структурою, яка має особливе призначення і виконує особливі функції в економіці регіону.

На нашу думку, територіальна структура регіональної банківської системи формується та розвивається під впливом дії різних чинників внутрішнього і зовнішнього характеру.

До основних зовнішніх чинників можна віднести: наявну в державі законодавчу базу банківської діяльності, яка визначає організаційно-правові форми створення банків, їх можливу спеціалізацію, допустимі види та перелік операцій банківських установ, що не є юридичними особами, організаційні форми допуску іноземного капіталу на внутрішній банківський ринок тощо; загальну соціально-економічну ситуацію у країні та її передбачуваність у майбутньому, динаміку основних макроекономічних показників, фазу економічного циклу.

До основних внутрішніх чинників належать: особливості регіональних економік: географічне розташування, рівень розвитку, інвестиційна привабливість, галузева структура, підприємницька активність, інфраструктура (транспортна, комунікаційна) тощо; фінансовий стан та перспективи розвитку наявних банків, що визначають привабливість банківництва як об'єкта інвестування та підприємницької діяльності, стратегічні орієнтири банків; інтенсивність та характер конкуренції на фінансових ринках регіонів; демогра-

фічні фактори: чисельність населення регіону, рівень його добробуту, кількість й види населених пунктів, кадровий потенціал, який визначається, зокрема й наявністю вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку фінансово-банківських фахівців; економічна спроможність й активність органів місцевого самоврядування.

Регіональна банківська система має визначену структуру, яка, з погляду організаційної будови, знаходить відображення в існуванні в неї певних інституціональних рівнів, тобто їй притаманна така особливість як ієрархічність.

Вивчення наукових джерел [3; 5; 7] щодо ієрархічності регіональної банківської системи дало змогу виділити такі погляди:

1) дворівневість, коли першим рівнем виділяється банк, що забезпечує грошовий оборот регіону та потребу в кредитних ресурсах, а другим – створювані фінансово-кредитними організаціями асоціації та спілки, метою яких є захист інтересів акціонерів та працівників банків, координація діяльності тощо;

2) трирівневість, перший рівень якої складають усі підрозділи банків, які мають центральний апарат за межами регіону, зокрема територіальні управління центрального банку та філії банків

інших регіонів. Другий рівень складають усі місцеві банки, а третій – філії місцевих банків у регіоні.

Якщо в першій схемі банки поділяють на рівні, виходячи з принципу – головний банк (1-й рівень) та інші (2-й рівень), то друга виходить із наявності реєстрації банку на території регіону і розміщенні в ньому головного офісу. Ці підходи до структурування не протистоять один одному. Крім того, ці два підходи можна поєднати так, що другий рівень можна структурувати відповідно до статусу – головний і неголовний.

На нашу думку, на території регіону має бути головний банк, який координує роботу всіх банківських установ і здійснює управління регіональними фінансовими потоками.

Ми дотримуємося думки щодо дворівневого характеру будови регіональної банківської системи. Однак, враховуючи сучасну трансформацію вітчизняної банківської системи, у розуміння її ієрархічності необхідно внести певні корективи.

Згідно з Законом України «Про Національний банк України» до 2015 р. першим рівнем регіональної банківської системи було визначено філії (територіальні управління) Національного банку України як його відокремлені структурні підроз-

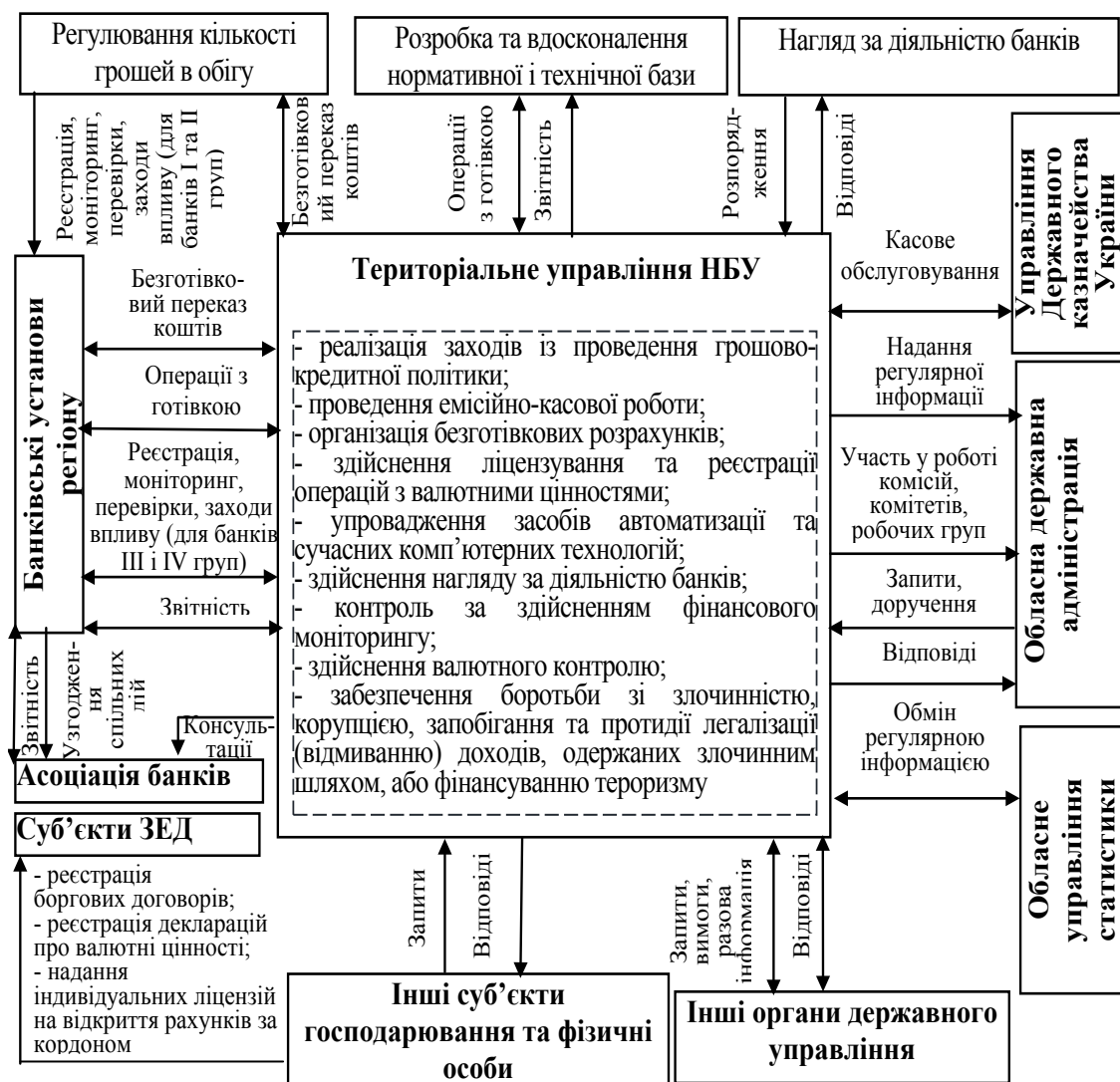

Рис. 1. Функції територіальних управлінь Національного банку України до 2015 року
Джерело: вдосконалено автором на основі опрацювання [5; 9; 11]

діли без статусу юридичної особи. Другий рівень складали банківські установи, що зареєстровані в регіоні, їхній підрозділи без статусу юридичної особи, а також підрозділи, що підпорядковуються інорегіональним банкам.

Інституціональну роль територіального управління НБУ в забезпеченні стабільної діяльності регіональних банківських систем тоді можна відобразити взаємозв'язками, поданими на рис. 1.

У процесі реформування організаційної структури Національного банку від ієрархічної до функціонально-матричної в регіонах продовжують діяти представництва НБУ, але їх функціональна роль змінилася. Нова модель діяльності НБУ покликана збільшити ефективність роботи його структурних підрозділів у регіонах України завдяки об'єднанню їхніх функцій за чотирма основними напрямками (див. рис. 2).

Новим стало запровадження посади представника НБУ в регіоні, на якого покладаються функції загального адміністрування виконання завдань, визначених для регіональних структур НБУ, а також здійснення представництва НБУ в кожній області. Крім того, новим видом діяльності є функція «Єдиного вікна», тобто організація спеціального підрозділу з надання всіх адміністративних послуг НБУ, обумовлених законодавством.

Водночас дворівневість регіональної банківської системи залишилася, проте її перший рівень набув розгорнутого вигляду завдяки прямому підпорядкуванню НБУ через свої представництва.

Другий рівень регіональної банківської системи формують різноманітні за статусом і характером діяльності банківські установи. Слід відзначити, що їх можливі види визначаються наявною в державі нормативно-правовою базою.

Так, Законом України «Про банки і банківську діяльність» основним системоутворювальним елементом визначено банк як юридичну особу, яка на підставі банківської ліцензії має право надавати банківські послуги та відомості про яку внесені до

Державного реєстру банків [8]. Виходячи зі змісту «Положення про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів» [11] та «Положення про порядок ведення банками реєстраційної кодифікації відокремлених підрозділів і банкоматів» [10], вітчизняні банки мають право відкривати такі відокремлені підрозділи, як філії, представництва, відділення та пункти обміну валюти.

З часу вступу України до Світової організації торгівлі (16 травня 2008 р.) й іноземні банки набули право відкривати філії й представництва на території України. Усі ці банківські установи формують інституціональну структуру регіональної банківської системи.

Ураховуючи можливість створення в Україні банків різних форм власності, у регіональній банківській системі можна виділити три сектори – державний, приватний та кооперативний, які мають певну специфіку завдань та цілей свого функціонування. Незважаючи на те, що і державні, і приватні банки є за своєю природою комерційними, тобто спрямованими на отримання прибутку для своїх власників, перші повинні дівіше поєднувати вимоги рентабельної діяльності з соціальною функцією забезпечення рівного доступу громадян до отримання банківських послуг, що забезпечується насамперед збереженням та розвитком розгалуженої мережі філій. Приватні ж банки створюють її, виходячи тільки з критерію економічної доцільності.

Щодо кооперативних банків, то вони, як відображено в Законі України «Про банки і банківську діяльність», організуються саме за територіальним принципом [8, с. 8], тобто безпосередньо формують регіональну банківську систему. Але роль кооперативних банків у функціонуванні РБС та розвитку регіональної економіки може бути дуже суттєвою, що актуалізує питання про теоретичне обґрунтування та практичну реалізацію їх створення в Україні.

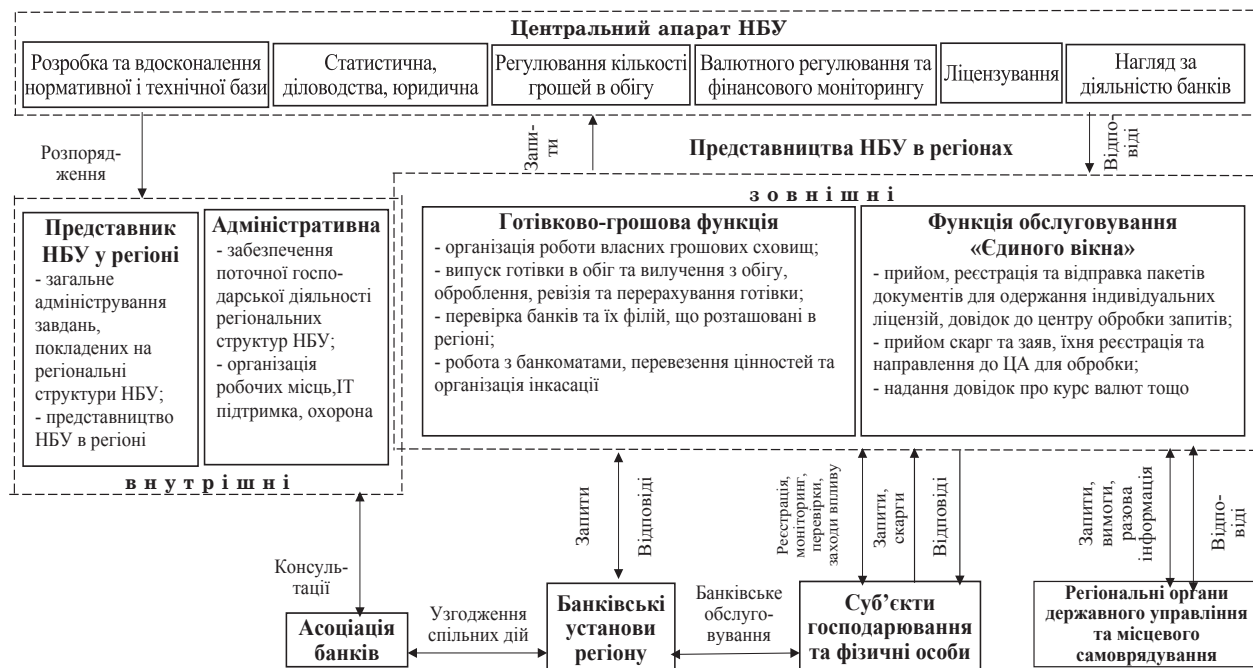

Рис. 2. Сучасні функції представництв Національного банку України в регіонах

Джерело: запропоновано автором

Інституціональна структура регіональної банківської системи багатьма дослідниками справедливо розглядається як сукупність банківських установ усіх типів: як юридичних осіб, так і їх балансових та безбалансових підрозділів [6]. Так, М. Могильницька виділяє п'ять груп суб'єктів: територіальне управління Національного банку України; банки – юридичні особи (zareєстровані у регіоні); регіональні балансові і безбалансові установи банків із додатковими управлінськими функціями; балансові філії; безбалансові відділення. На нашу думку, доцільно виділяти окремо банки, які, хоч й зареєстровані на території певного регіону, але більшу частину своєї діяльності ведуть поза його межами, тобто фактично загальнонаціональні банки, та безпосередньо регіональні банки. Перші розглядають регіон реєстрації лише як одну з економічних територій своєї діяльності, для других він є основним місцем функціонування, тому їх зацікавленість у його різноплановому розвитку є значно вищою.

Згідно з вітчизняним законодавством банківськими підрозділами без статусу юридичної особи є філії та представництва, які на цей час можуть створювати як вітчизняні, так й іноземні банки. Вони також повинні враховуватися інституціональними елементами РБС. Нарешті внутрішніми структурними підрозділами як банків, так і їх філій вважаються безбалансові відділення, які залишаються основним каналом банківського обслуговування фізичних осіб та представників малого бізнесу, та пункти обміну валюти.

Деякі вчені до складових регіональної банківської системи містять різноманітні установи, агентства, служби, які підтримують функціонування цієї системи та утворюють так звану банківську інфраструктуру (зокрема, інформаційне, наукове, кадрове забезпечення, охорона, інкасація тощо) [1; 2]. До останньої також можна віднести регіональні банківські спілки або асоціації, які організуються з метою захисту та лобювання інтересів своїх членів, розвитку міжрегіональних та міжнародних зв'язків, забезпечення наукового та інформаційного обміну і професійних інтересів, розробки рекомендацій щодо проведення банківської діяльності. Проте всі вищеперераховані інституції не мають права займатися банківською діяльністю й створюються лише для забезпечення її ефективного здійснення, тому їх, на нашу думку, недоцільно безпосередньо відносити до регіональної банківської системи.

Ми вважаємо, що регіональна банківська система є дворівневим утворенням і може містити такі елементи: Національний банк України, який

здійснює нагляд і контроль та забезпечує проведення єдиної державної грошово-кредитної політики в регіоні через своїх представників; усеукраїнські банки, які зареєстровані в регіоні, та їх відокремлені підрозділи, що проводять свою діяльність на цій території; регіональні банки та їх філії, відділення, власні обмінні пункти; структурні підрозділи (філії, відділення, представництва,) банків, зареєстрованих в інших регіонах, які розташовані на території цього регіону; філії та представництва іноземних банків, що створені й діють на території регіону відповідно до чинного законодавства України.

Загалом інституційна структура та кількісні параметри банківської системи регіону відображають його соціально-економічний рівень, хоча окремі її елементи можуть по-різному впливати на стан та перспективи розвитку території.

Висновки. Отже, підсумовуючи результати проведеного дослідження, слід відзначити, що регіональній банківській системі притаманна така особливість як ієрархічність, що полягає в чіткому розмежуванні функціональної ролі суб'єктів банківської діяльності різних рівнів в управлінні банківською системою. Ураховуючи реалії вдосконалення банківського законодавства та трансформаційні процеси в організаційній структурі центрального банку держави обґрунтовано існування двох рівнів банківської системи в регіонах України, на першому з яких знаходиться Національний банк України, а другий – формують різноманітні за статусом і характером діяльності банківські установи, можливі види яких визначаються наявною в державі нормативно-правовою базою. Перспективним напрямом розвитку банківської системи загалом та регіональної зокрема може стати пропаганда центральним банком у регіонах необхідності розширення інституціонального складу банківських систем завдяки створенню суто регіональних банків, зокрема кооперативних та муніципальних, що від самого початку своєї діяльності будуватимуть стратегії розвитку, акцентуючи увагу на регіональних потребах.

Тому процеси розвитку банківських інститутів як елементів банківської системи не можна назвати завершеними, оскільки інституціональна структура регіональної банківської системи постійно розвивається і трансформується відповідно до стратегій розвитку окремих банків та змін зовнішнього середовища. Моніторинг проблем функціонування вітчизняної банківської діяльності в регіонах передбачає щоденний пошук шляхів їх вирішення, що й буде здійснено в наступних дослідженнях.

Список використаних джерел:

1. Коваль В. Суть та призначення регіональної банківської системи / В. Коваль // Вісник Одеського національного університету імені І. Мечникова. – 2013. – Т. 18. – Вип. 3/2. – С. 34–37.
2. Копилук О. Принципи побудови, функції та завдання регіональної банківської системи / О. Копилук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 3 (130). – С. 176–181.
3. Мандрыка А. Региональная банковская система: сущность, элементы, проблемы функционирования [Електронний ресурс] / А. Мандрыка // Современные исследования социальных систем. – 2012. – № 11. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/metodologiya-sistemno-samoorganizatsionnogo-podhoda-v-upravlenii-bankovskoy-sistemoy-regiona>.
4. Медяник А. Визначення ролі та місця регіональної банківської системи у розвитку регіону / А. Медяник // Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля. – 2012. – № 1(172), ч. 2. – С. 133–140.
5. Могильницька М. Ефективність діяльності банківської системи (регіональний аспект дослідження): монографія / М. Могильницька / Національний банк України; Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ. – Львів: ЛБІ НБУ, 2007. – 205 с.
6. Могильницька М. Підвищення ефективності банківської системи регіону: автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / М. Могильницька; НАН України Ін-т рег. дослідж. (м. Львів). – Львів, 2005. – 20 с.
7. Никулина И. Методология системно-организационного подхода в управлении банковской системой региона / И. Никулина // Известия Томского политехнического университета. – 2003. – Т. 306. – С. 117–123.

8. Про акціонерні товариства [Електронний ресурс] : Закон України від 17.09.2008 р. № 514 - IV / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.
9. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14/>.
10. Про порядок ведення банками реєстраційної кодифікації відокремлених підрозділів і банкоматів [Електронний ресурс] : Постанова, Положення від 18.06.2002 № 221 / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0561-02>.
11. Про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів [Електронний ресурс] : Постанова, Положення від 08.09.2011 № 306 / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України]. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0906-01>.
12. Шиндер О. Інституційна структура банківської системи регіону / О. Шиндер // Трансформативні перетворення в контексті глобальних змін : збірник наукових праць за матеріалами II міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., (Полтава, 25–26 березня 2010 р.). – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2010. – С. 171–173.

Гасий Е. В.

Полтавский университет экономики и торговли

ОСОБЕННОСТИ ТРАНСФОРМАЦИИ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Резюме

В статье исследованы особенности региональной трансформации роли Национального банка Украины. Предложено авторское видение современной структуры региональной банковской системы в контексте вызовов современности. Даны предложения по совершенствованию институциональной структуры региональной банковской системы.

Ключевые слова: банк, Национальный банк Украины, региональная банковская система, структура, трансформация.

Hasii O. V.

Poltava University of Economics and Trade

TRANSFORMATION OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE: REGIONAL ASPECT

Summary

The features of regional transformation of the role of the National Bank of Ukraine are studied. The author's vision of the modern structure of the regional banking system in the context of today's requirements is proposed. The proposals for improving the institutional framework of the regional banking system are presented.

Key words: bank, National Bank of Ukraine, regional banking system, structure, transformation.

УДК 336.71:336.73:330.131.7

Голик М. М.

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

СИСТЕМНИ РИЗИКИ У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

У статті розглянуто сучасні теоретичні підходи до розуміння сутності системного ризику. Запропоновано і теоретично обґрунтовано авторське трактування категорії «системний ризик у діяльності фінансових посередників». Узагальнено ознаки системних ризиків, що негативно впливають на діяльність банківських та небанківських фінансових установ. Визначено шляхи подолання системних дисбалансів у сфері фінансового посередництва в Україні.

Ключові слова: системний ризик, сфера фінансового посередництва, фінансовий посередник, банківська установа, небанківська фінансова установа.

Постановка проблеми. На тлі кризових явищ, що нині мають місце у світовій фінансовій системі, значна увага наукової спільноти присвячена пошуку шляхів мінімізації ризиків у всіх сферах економічної діяльності. При цьому одним із першочергових завдань у досягненні зазначеного є вивчення та запобігання саме системним ризикам, що мають вирішальний вплив на фінансову стабільність, оскільки ідентифікація та управління системними ризиками є запорукою

поступального розвитку у фінансовому секторі економіки країни.

Україна також не є винятком. Особливо гостро системні проблеми впливають на сферу фінансового посередництва (зокрема, його суб'єктів – банків та небанківських фінансових установ) як високо ризикового виду економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Своєю чергою питання, присвячені дослідженню впливу системних ризиків на сферу фінансової послуг,